

Russlandssáttmálin

– Hvat er búskaparligi kostnaðurin/virði?

Inngangur

Fyri at politiska skipanin skal kunna viðgera og taka avgerð um framtíðar fiskivinnusamstarv við Russland á haldgóðum grundarlagi, hevur fyrisitingin gjørt hesa búskaparligu greining av Russlandssáttmálanum.

Greiningin miðar eftir at vísa á búskaparligu virðini í avtaluni og vísa á hvørji viðurskifti hava týdning. Greiningin skal takast við fyrivarni, at hon er gjord við yvirskipaðum hagtalstilfari og uttan at brúka roknskapir hjá einstøkum skipum og reiðaríum. Vit hava tó mettt, at tað er nøktandi til endamálið við hesi meting.

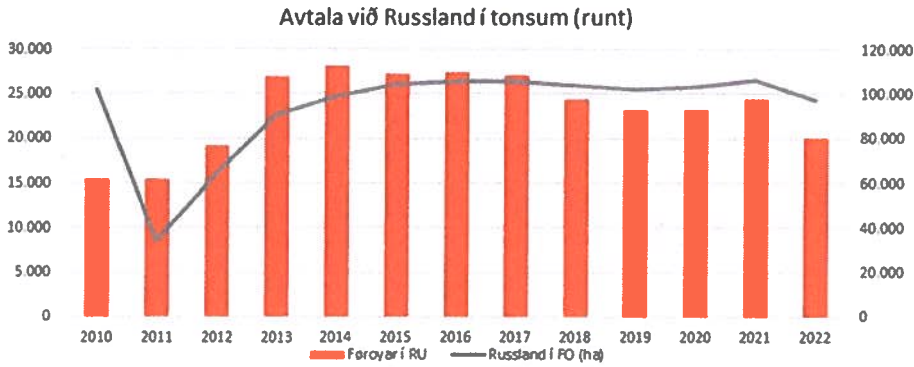
Hvussu er býtið?

Føroyingar hava fiskað í Barentshavinum í meira enn 100 ár og líka síðan fiskimarkið varð flutt út á 200 fjórðingar í 1977 hava Føroyar gjørt avtalu við Russland um umbýti av fiskirættindum. Russisk skip hava serliga fiskað svartkjaft og makrel í føroyskum sjóøki, og føroysk skip hava afturfyri serliga fiskað tosk og hýsu í russiska økinum av Barentshavinum. Seinnu árin hava avtalurnar eisini havt við, at russisk skip fiska sild í føroyskum øki, og føroysk skip hava fiskað rækjur í Barentshavinum. Nøgdirnar av kvotu Føroyar hava latið Russlandi hava verið størri enn kvoturnar Føroyar hava fingið afturfyri, men fiskasløgin, ið Føroyar fáa frá Russlandi eru dýrari. Meginparturin av tonsunum Føroyar lata Russlandi er svartkjaftur. Í 2022-avtaluni lótu Føroyar Russlandi 75 tTons av svartkjafti, 13,3 tTons av makreli og 9,2 tTons av sild; hesin fiskur verður sum høvuðsregla fiskaður í føroyskum øki, men føroyskir myndugleikar hava onkuntíð givið russiskum skipum loyvi at fiska ein part av kvotuni í altjóða sjógvi. Afturfyri fingur Føroyar 15,365 tTons av toski, 1,343 tTons av hýsu, 0,9 tTons av flatfiski og 2,5 tTons av rækjum frá Russlandi.

Tengt at hesi avtalu er fiskiveiðuavtalan Føroyar gera við Noreg á (nærum) hvørjum ári. Føroyar og Noreg hava avtalu sum merkir, at føroysk skip kunnu fiska eina kvotu av toski og hýsu í norskum sjóøki, umframt atgongd til at fiska ein part av kvotuni Føroyar hava fingið í avtaluni við Russland, afturfyri at Føroyar lata makrel til norsk skip at fiska í føroyskum, altjóða og norskum sjóøki, umframt nøkur tons av botnfiski undir Føroyum. At Føroyar eisini hava avtalu við Noreg hevur týdning niðanfyrir, tá vit skulu rokna avreiðingarvirðir.

Í myndini niðanfyrir eru tonsini sett upp fyri botnfiskin, Føroyar hava fingið (íroknað rækjur) og uppsjóvarfiskin Føroyar hava latið afturfyri í avtaluni við Russland.

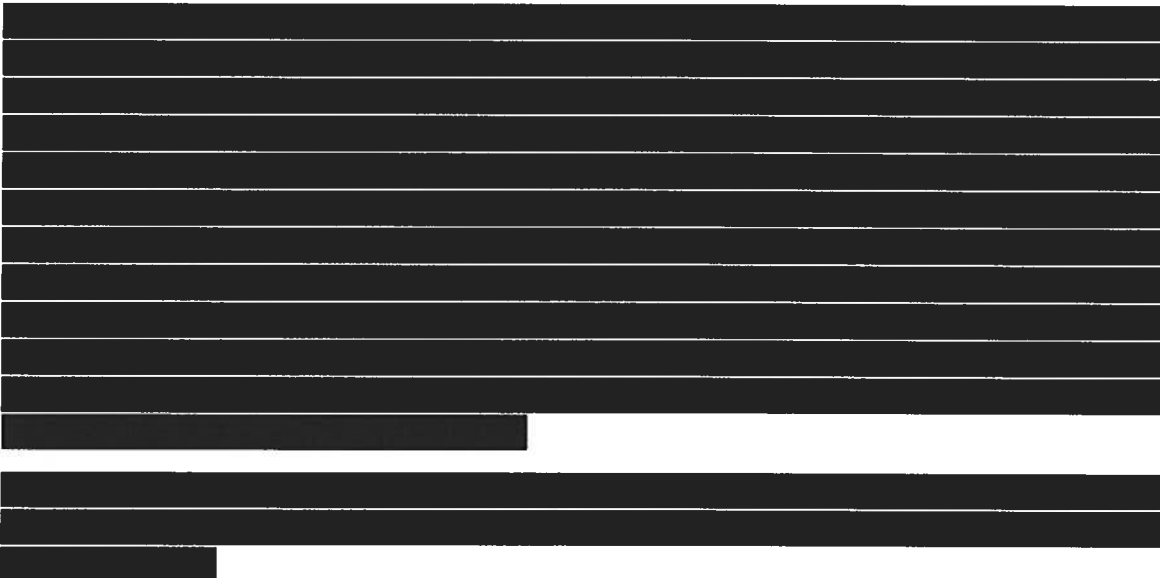
LØGMANSSKRIVSTOVAN

Myndin vísir, at síðan 2012 hava avtalaðu kvotanøgdirnar verið rættuliga støðugar í tonsam. Í 2011 var ein serlig støða, tí føroyska svartkjaftakvotan tað árið var bara 10 tTons og meginparturin av kvotuni varð latin Russlandi í kvotuumbýti. Hóast kvotan Føroyar kundu lata minkaði nógv, var føroyska kvotan í Barentshavinum óbroytt. Vanliga er tað so, at kvotan í Barentshavinum fylgjur lívfrøðiligu ráðgevingini fyri fiskiveiðu í Barentshavinum, og føroyska kvotan fylgir samlaðu kvotuni, og av tí at kvotan í Barentshavinum í 2023 minkar 20% fer føroyska kvotan helst eisini at minka tilsvarandi. Hinvegin er ein stórir vøkstur í svartkjaftakvotuni í 2023 á 81%, men Føroyar fara helst ikki at lata meira til Russland av tí grund.

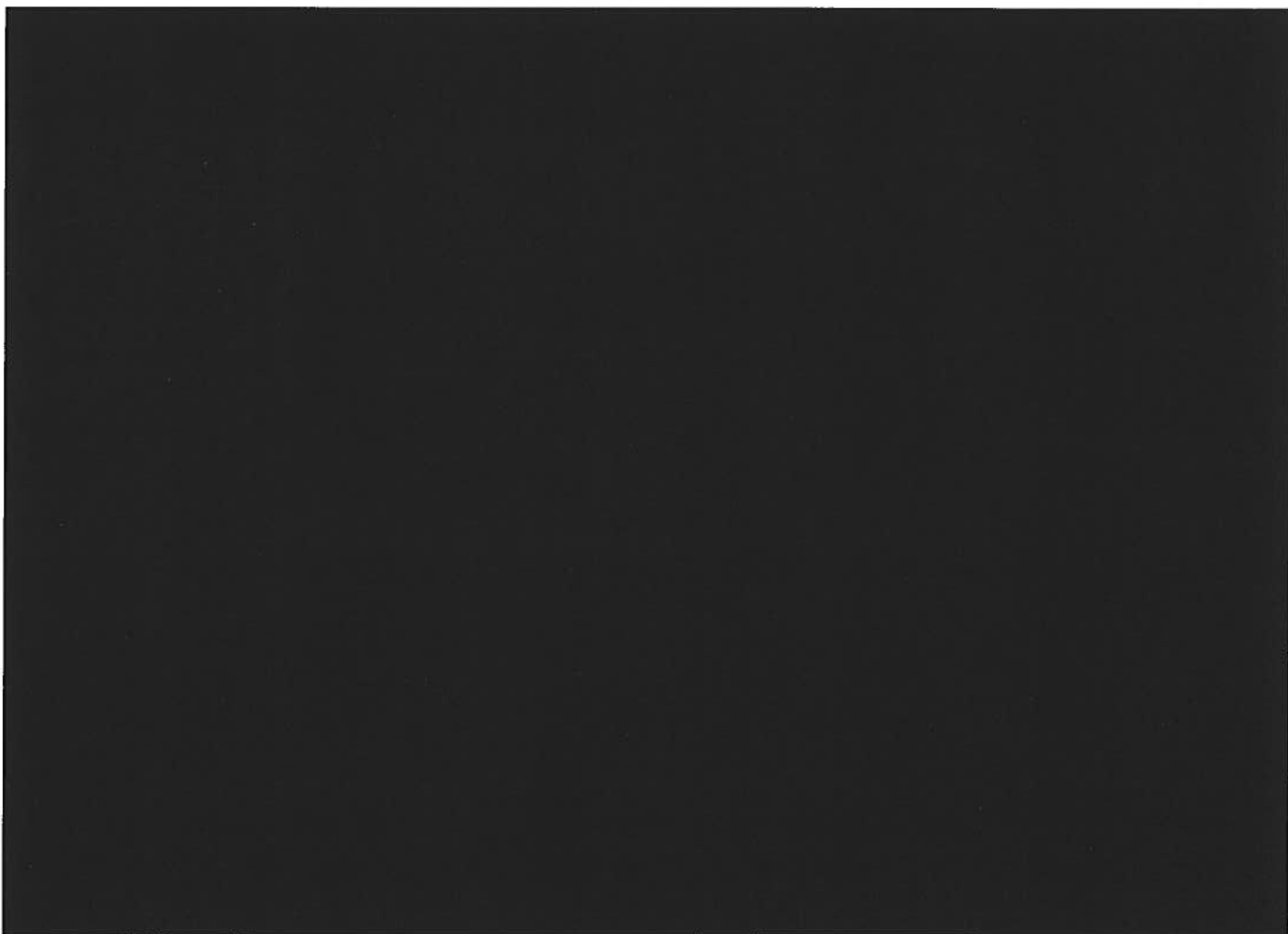
Avreiðingarvirðið

Kvotuumbýtið millum Føroyar og Russland er at meta sum ein handil millum londini, har Føroyar lata Russlandi atgongd til at fiska uppsjóvarfisk afturfyri at føroysk skip sleppa at fiska botnfisk í Barentshavinum. Men hvat er virðið á hesum handli og hvat er viðkomandi at hyggja eftir?

Virðisøkingin

Virðið á rættindunum

Tá metast skal um virðið av rættindunum ávíkavist á føroysku kvotunum í Barentshavinum og teimum kvotum sum Føroyar hava latið Russlandi í føroyskum sjóøki, skal hædd takast fyri tí nýtslu av arbeiðsmegi og kapitali, sum krevst til at gangnýta fiskirættindini. Hesin kapitalur og arbeiðsmegi kundu í staðin verið brúkt aðrastaðni í búskapinum og skapt virðisøking har, og tískil er talan um ein sokallaðan offurkostnað í mun til aðra framleiðslu.

Við tí avmarkaðu tíð og uttan atgongd til nágreiniligar roknskapir, er trupult at gera neyvva meting av hesum, men í eini framløgu sum reiðararnir hava havt fyri þørtum av landsstýrinum koma teir sjálvir við einum boði uppá, hvussu nógv fólk eru knýtt at skipunum í Barentshavinum, og hvussu nógvum fólkum tærvur hevði verið á, um føroyingar sjálvir fiskaðu russisku uppisjóvarkvotuna í føroyskum sjóøki.

[REDACTED]

Endamálið við fiskivinnupolitikkinum er ikki at skapa arbeiðspláss, men at kappingin um arbeiðsmegi og kapital kann skapa størst møguliga virðisøking. Støðan á føroyska arbeiðsmarknaðinum er í dag, at lítið og einki arbeiðsloysi er, og tí er sannlíkt, at um Føroyar uppsiga Russlandsavtaluna, fara tey, sum missa starvið í Barentshavinum skjótt fáa annað starv.

Avleitt virksemi

Fiskiskapurin í Barentshavinum og undir Føroyum hava við sær ymist avleitt og atknýtt virksemi, eitt nú meirvirking av fiskinum, sølu, keyp av tænastráttum o.ø. Broyttast viðurskiftini í Russlandsavtaluni ella hon verður søgd upp, hevur hetta tí eisini við sær broytingar í øðrum búskaparligum virksemi.

Um føroyingar uppsiga Russlandsavtaluna, kemur væntandi meira uppsjóvarfiskur á land í Føroyum. Síðstu árin eru fleiri virki bygd í Føroyum at taka ímóti uppsjóvarfiski, men kapasiteturin í dag er neyvan nóg stórur til at taka ímóti hesum eyka tilfeingi. Tískil er sannlíkt, at stórur partur av tí uppsjóvarfiski sum kemur afturat verður landaður uttanlands. Men tað, at føroyska svartkjaftakvotan økist, kann gera tað lönandi at gera íløgur í økta móttøkuorku. Um hetta samfelagsbúskaparlaga hevur tann stóra týðningin, er ilt at siga, tí økt móttøkuorka krevur bæði kapital og arbeiðsmegi, sum tá verður tikin aðrastaðni úr búskapinum.

Ein onnur avleiðing er, at russisku skipini keypa vørur og tænastráttur í Føroyum og tað hevði hinvegin leysgivið framleiðslutilfeingi til aðrar vinnur, um eftirspurningurin frá russisku skipunum hvarv.

So hóast broytingar í Russlandsavtaluni helst høvdu viðført nakrar búskaparligar tillagingar, er ringt at seta virði á avleiddu avleiðingarnar. Sambært klassiskari búskaparfrøði hava smáar avleiddar virksemisbroytingar ongan varandi týðning, tí marknaðurin fyri framleiðslutilfeingi ger, at virðisøkingin er nærum eins stór aðrastaðni í búskapinum.

Veiðigjald frá skipum í Barentshavinum

Í sambandi við Russlandssáttmálan er áhugavert at hyggja eftir, hvat rindað verður í tilfeingisgjaldi av veiðuni í Barentshavinum í mun til, hvat hevði verið rindað um vit í staðin fiskaðu tað í føroyskum sjógvi, sum Føroyar lata Russlandi. Í 2021 vóru veiðigjöldini á fyrsta sinni ásett eftir nýggju veiðigjaldslógini. Við núverandi veiðigjöldum og kvotabýtinum fyri 2022, fáa vit hesar upphæddir:

LØGMANSSKRIVSTOVAN

		Tons	kr/kg	1.000 kr.
Alternativ	Svartkjaftur	75.000	0,31	23.250
	Makrelur	13.300	1,23	16.359
	Sild	9.200	0,89	8.188
	tilsamans			47.797
		tons	kr/kg	1.000 kr.
russisk parturin av barentshavi num	Toskur	15.356	0,85	13.053
	Hýsa	1.343	0,85	1.142
	Flatfiskur	900	0,85	765
	Rækjur	2.500	-	-

Talvan vísir, at inntøkan til landskassan hevði verið gott 30 mió. kr. hægri, um Russlandssáttmálin varð uppsagdur soleiðis at einki kvotuumbýti var, og føroysk skip í staðin fyri russisk fiskaðu uppsjóvarfiskin í føroyskum sjóøki, og føroysk skip hinvegin ikki kundu fiska av kvotu frá Russlandi í Barentshavinum.

Her skal viðmerkjast, at partur av kvotunum fyri bæði botnfisk í Barentshavinum og uppsjóvarfiskasløginu eru 8-ára rættindini, sum vórðu seld á uppboðssølu í 2018 og 2019. Hesi uppboðssølugjöld er væl hægri enn tað er ásett sambært veiðigjaldsløginu. Tað broytir tó ikki, at landið hevði fingið væl meira inn í veiðigjaldið, um føroysk skip fiskaðu uppsjóvarfiskin, sum í dag verður latin russiskum skipum.

Onnur viðurskipti

Eftirlit

Ført hevur verið fram, at eftirlitið við russiskum skipum sum veiða í føroyskum sjóøki ikki er nóg gott, og tey tí kunnu gera sum tey vilja í føroyskum sjóøki, meðan føroysk skip eru undir strongum eftirlitið í russiskum sjóøki. Uppá fyrspurning frá Bjarna Hammer, lögtingsmanni, svarar Árni Skaale hin 7. oktober í ár, at “Vørn vísir á, at um støði verður tikið í teimum royndum, sum Vørn hevur gjørt í mong ár, verður ikki mett, at tað er nakað, sum talar fyri, at russisk skip lata skeivar ella villeiðandi upplýsingar.”

Vit taka svarið hjá landsstýrismanninum til eftirtektar og viðgera ikki henda spurningin víðari.

Strategisk atlit og váðaspjaðing

Vit hava roynt at meta um møguligar strategiskir fyrimunir og hvussu váðin minkar við Russlandssáttmálanum og kvotuumbýti av uppsjóvarfiski í føroyskum sjóøki og toski í Barentshavinum. Her er spurningurin, um fyrimunur er at hava ”fleiri bein at standa á” í samband við fiskivinnupolitik, soleiðis at vit bæði kunnu fiska botnfisk og uppsjóvarfisk, og soleiðis at føroysk skip kunnu fiska í fleiri ymiskum landafrøðiligum økjum.

Hetta verður ikki hildið verið eitt týðandi atlit at taka. Sjálvandi kann hugsast, at fiskiskapurin eftir uppsjóvarfiski heldur upp at einferð úti í framtíðini (eins og sildin gjørdi í 1970-unum og 1980-unum), men tað verður ikki mett serliga sannlíkt fyri allar stovnar í senn. [REDACTED]

LØGMANSSKRIVSTOVAN

føroyskum sjóki, [REDACTED]

At enda í útrokningini varð roynt at taka hædd fyri, at nógv meira arbeiðsmegi verður brúkt at fiska kvotuna í Barentshavinum frá Russlandsavtaluni enn hevði verið brúkt, um føroysk skip fiskaðu kvotuna, sum nú verður fiskað av russiskum skip í føroyskum sjóki. Henda arbeiðsmegi kundi verið nýtt aðrastaðni í føroyska búskapinum og skapt virðisøking, tí arbeiðsmegi manglar á øllum økjum í Føroyum. Frá einum búskaparligum sjónarmiði skulu vit helst nýta so lítið av arbeiðsmegi sum gjørligt at fiska fiskin.

[REDACTED]

Vit hava eisini viðgjørt veiðigjaldið, sum hevði verið hægri, um føroysk skip fiskaðu okkara uppisjóvarkvotu heldur enn at russar fiska hana, eisini hóast tað hevði havt við sær at veiðigjaldið frá føroyska fiskiskapinum í Barentshavinum minkaði svarandi til tann partin sum kemur frá Russlandsavtaluni.

At enda í frágreiðingini vórðu ymisk viðurskifti lýst, sum hava verið frammi í kjakinum.

[REDACTED]

Hans Ellefsen, Fiskimálaráðið

Djóni Højgaard, Fíggjarmálaráðið

Flóvin Eidesgaard, Løgmansskrivstovan